

UMUMINSONIY QADRIYATLAR ASOSIDA SHAXSNI RIVOJLANTIRISHGA YO‘NALTIRILGAN TARBIYA TIZIMI

Xayitova Nargiza Islamovna

*Buxoro tumani 37-maktab ma'naviy va marifiy ishlar bo'yicha direktor
o'rinbosari*

Annotatsiya: Ushbu maqolada umuminsoniy qadriyatlar asosida shaxsni rivojlantirish, insonning qadr-qimmatini, hurmat-e'tibori, umuminsoniy qadriyatlarning jamiyat va shaxs uchun ahamiyati, kelajak avlodni tarbiyalashda umuminsoniy qadriyatlarga e'tiborni kuchaytirish zarurligi, shaxsning o'z-o'zini tarbiyalashdagi roli, qadriyatlarni anglash, ularga amal qilish kabi masalalar haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: umuminsoniy qadriyatlar, urf-odat, tarbiya, madaniyat, rivojlantirish, shaxs, jamiyat, me'yor.

"Umuminsoniy qadriyatlar asosida shaxsni rivojlantirishga yo'naltirilgan tarbiya tizimi" - bu har bir insonning qadr-qimmatini, huquqlarini hurmat qilish, insoniyat uchun umumiy bo'lgan axloqiy me'yorlar va tamoyillarga asoslangan tarbiya uslubidir. Bunday tarbiya tizimi shaxsni jamiyatning to'laqonli a'zosi sifatida shakllantirishga, uning ma'naviy va axloqiy kamolotiga, shuningdek, global miqyosda hamkorlik va tinchlikni mustahkamlashga qaratilgan.

Umuminsoniy qadriyatlar o'zi nima?

Umuminsoniy qadriyatlar – jahondagi barcha odamlar, xalqlar va davlatlar uchun umumiy qadrlash mezonini hosoblangan, umumbashariy ahamiyatga ega bo'lgan qadriyatlar tizimini ifoda etadigan tushuncha. Umuminsoniy qadriyatlar nihoyatda keng ko'lamli va serqirra tushunchadir. U ozodlik, erkinlik, tinchlik, baxt-saodat kabi umumijtimoiy ma'no-mazmun kasb etadigan tushunchalardangina iborat emas. Uni faqat madaniy boyliklar sifatida tushunishni ham maqsadga muvofiq, deb bo'lmaydi. Shu bilan birga, muayyan milliy, etnik va boshqa xususiy qadriyat tizimlari ham umuminsoniy qadriyatlarning o'rnini bosa olmaydi.

Milliy urf - odatlar hayotimizning har bir sohasiga singib ketgan bo'lib, bu urf - odatlar bizni aynan qaysi xalq vakili ekanligimizni ko'rsatuvchi izoh, ya'ni bizni kim ekanligimizni isbotlovchi dalil hisoblanadi. Chunki ma'naviy, barkamol yoshlarni o'ziga xos bo'lgan milliy urf - odatlar xayr - saxovat, mehr-oqibat, muruvvat, andisha, or-nomus, sharm - hayo, iffat, bosiqlik, ulug'vorlik, sabrlilik kabi ma'naviy fazilatlar, mehmondo'stlik, bag'rikenglik, bolajonlilik, oqko'ngillilik, mehnatkashlik kabi milliy qadriyatlar aynan urf - odat, an'analarda qaror topadi.

Ushbu tarbiya tizimining asosiy elementlari:

1. Umuminsoniy qadriyatlar: Bu qadriyatlar barcha madaniyatlar va dinlar uchun umumiy bo'lib, insoniyatning asrlar davomida erishgan yutuqlari va tajribalarini o'zida mujassam etadi. Bularga quyidagilar kiradi:

- Inson qadr-qimmati va hurmati: Har bir insonning o'ziga xosligi va takrorlanmasligini tan olish, uning huquqlarini hurmat qilish.
 - Adolat: Barcha insonlar uchun teng imkoniyatlar yaratish, haqqoniylik va qonun ustuvorligini ta'minlash.
 - Mehr-shafqat va hamdardlik: Boshqalarning qayg'usiga sherik bo'lish, ularga yordam berishga tayyor turish.
 - Tolerantlik: Boshqa madaniyatlar, dinlar va qarashlarga hurmat bilan munosabatda bo'lish, murosaga kelish qobiliyati.
 - Tinchliksevarlik: Zo'ravonlikni rad etish, muammolarni tinch yo'l bilan hal qilishga intilish.
 - Mas'uliyat: O'z harakatlari uchun javobgarlikni his qilish, jamiyat va atrof-muhitga g'amxo'rlik qilish.
 - Haqiqatgo'ylik va halollik: Rost gapirish, adolatli bo'lish, o'z so'zida turish.
 - Mehnatsevarlik: Halol mehnat qilish, jamiyatga foyda keltirishga intilish.
 - Bilimdonlik: O'qishga, o'rganishga intilish, o'z bilimini oshirish.
 - Go'zallikni qadrlash: San'atga, madaniyatga, tabiatga muhabbat.
2. Shaxsga yo'naltirilganlik: Tarbiya jarayonida har bir bolaning individual xususiyatlari, qobiliyatlari va ehtiyojlari hisobga olinadi. Tarbiyachi bolaning o'zini anglashiga, o'z qadr-qimmatini his qilishiga va o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishiga yordam beradi.
3. Faollik va mustaqillik: Tarbiya jarayonida bolaning faolligi va mustaqilligi rag'batlantiriladi. Bolaga o'z fikrini bildirish, qaror qabul qilish va o'z harakatlari uchun javobgarlikni olish imkoniyati beriladi.
4. Hamkorlik: Tarbiya jarayonida o'qituvchilar, ota-onalar va jamiyat a'zolari o'rtasida hamkorlik o'rnatiladi. Bolaning rivojlanishi uchun qulay muhit yaratish maqsadida barcha tomonlar birgalikda harakat qiladi.
5. Amaliylik: Tarbiya jarayonida olingan bilim va ko'nikmalar amaliyotda qo'llanilishi kerak. Bolaga jamiyat uchun foydali bo'lgan faoliyatlarda ishtirok etish imkoniyati beriladi.
- Ushbu tarbiya tizimining maqsadi:
- Ma'naviy barkamol shaxsni tarbiyalash.
 - Jamiyatga foyda keltiradigan, mas'uliyatli fuqaroni yetishtirish.
 - Boshqa insonlarga hurmat bilan munosabatda bo'ladigan, tolerant shaxsni shakllantirish.
 - O'z huquqlarini biladigan va ularni himoya qila oladigan, adolatli jamiyat qurishga hissa qo'shadigan shaxsni tarbiyalash.
 - Tinchliksevar, hamkorlikka tayyor, global miqyosda muammolarni hal qilishga qodir shaxsni shakllantirish.

XULOSA

Umuminsoniy qadriyatlar asosida shaxsni rivojlantirishga yo'naltirilgan tarbiya tizimi - bu zamonaviy jamiyatning ehtiyojlariga javob beradigan, insonparvarlik tamoyillariga asoslangan va har bir shaxsning kamol topishiga qaratilgan muhim tarbiya uslubidir. Ushbu

tizim orqali biz kelajak avlodni ma'naviy boy, axloqiy barkamol va jamiyatga foydali bo'ladigan shaxs sifatida tarbiyalashimiz mumkin.